

Ritt Bjerregaards tale ved Dansk Familielandbrugs landsmøde

Taler

Ritt Bjerregaard
Fødevareminister

Dato

3. februar 2001

Sted

Nyborg

Dansk landbrug er – som hele det europæiske landbrug – midt i en alvorlig krise. Først og fremmest naturligvis på grund af BSE og frygten for, hvem sygdommen næste gang vil ramme, men også fordi de europæiske forbrugere har mistet tilliden til landbruget og den måde, maden produceres på.

Jeg tror desværre, det er resultat af en meget lang historisk udvikling, der for Danmarks vedkommende har været i mere end 100 år, og som i langt overvejende grad har været en strålende succeshistorie.

Det er historien om, hvordan danske landmænd opbyggede en produktion af forædlede landbrugsprodukter på deres egen facon, på deres eget initiativ, for deres egne midler og styret af dem selv. Det er samtidig historien om et fantastisk forædlingsarbejde. Jeg tror, vi allesammen fra vores skoletid kan huske billederne af danske grise, som gennem et dygtigt avlsarbejde fik udviklet flere ribben og dermed flere koteletter og længere baconsider.

Det er også historien om køer, der gennem avlsarbejdet og dygtigt landmandsskab forøgede deres mælkeproduktion hvert eneste tiår.

Det er historien om kyllinger, der voksede hurtigere op med stadig mindre forbrug af foder og stadig mindre indsats af arbejdskraft.

Det er historien om udviklingen i foldudbytter, der forekom den ældre generation helt utrolige.

Det er også historien om, hvordan landbruget har været i stand til at sætte maden på bordet for millioner af mennesker til stadig billigere priser.

Alt det er resultater, som landbruget med rette kan henvise til med stolthed, og som vi alle skal være glade for. Det var med til at gøre Danmark til et rigt land at leve i. Men jeg tror også, at vi alle – og ikke mindst landbruget selv – må overveje, om denne udvikling hen imod stadig større effektivitet ikke er ved at have nået en grænse, ja måske allerede på nogle punkter har overskredet den.

Set i det perspektiv kan BSE-krisen betragtes som en kraftigt blinkende advarselsslampe, som ingen af os, hverken producenter, fødevareministerium, handelen eller forbrugeren står os ved at overse.

Set i bagklogskabens lys, kan man jo på en måde sige, at vi var blevet advaret. BSE-krisen er blot den hidtil værste af en efterhånden lang række advarsler. Tænk på burhønsene, på salmonellaen, på camphylobakter, på DT 104, på vækstfremmere, stråforkortere. Det er nemt at blive ved. Og hvad værre er: Det er nemt at få øje på masser af muligheder for noget, der måske er lige så slemt som BSE.

Uden at male Fanden på væggen kan man tænke over, hvad der vil ske, hvis vi får udbrud af svinepest. Eller. Hvem kender konsekvenserne af at erstatte kød- og benmel med genmanipuleret soja? Eller. Hvem tør garantere for anvendelsen af genmanipuleret majs i kyllingefoderet?

De højtydende dyr har brug for proteintilskud, vil man sige. Det er forudsætning for deres ydelse, for deres effektivitet. På samme måde som de højtydende plantearealer har brug for tilskud af handelsgødning og for at blive holdt fri for skadedyr og sygdomme gennem systematisk sprøjtning.

Det er forudsætning for, at landbruget kan klare at levere standardiserede produkter til stadig billigere priser – og hvis danske landmænd ikke kan eller vil, så står hollænderne eller nogle andre parat. Således siger man, og det er måske også rigtig nok. Men det er også klart, at den udvikling landbruget har været inde i ikke kan forstærke ad det samme spor som nu.

Det er klart at landbruget ikke kan få kompensation fra statskassen, hvis – og jeg fristes til at sige – når en så hårdt presset produktion løber ind i helt forudsigelige sammenbrud. Jeg mener ikke hermed, at landmanden eller nogen anden burde have forudset BSE. Det er der ingen, der har kunnet. Men producenter af fødevarer må som enhver anden producent tage ansvaret for sin

produktion, såvel som han eller hun med rette forventer at kunne indkassere den rimelige og forventede fortjeneste, når det går godt. Jeg taler altså ikke om nogens skyld! Men producenter har ansvaret, for det de producerer. Hvad ellers? Konsekvenserne af noget som helst andet er helt uoverskuelige. Dette være sagt i alvor og uden nogen form for hovmod eller arrogance.

Det siger desuden sig selv, at der er meget snævre grænser for, i hvor høj grad et så lille land som Danmark kan konkurrere på tilskud og dermed på statskasser. Det, vi har kunnet klare os på, har været, hvad landbruget præsterede i det tyvende århundrede, nemlig at gå i spidsen, og at gøre det på egne vilkår. Dansk landbrug skal også i det enogtyvende århundrede være langt fremme i forhold til omverdenen. Det gælder fødevarer sikkerhed, miljø, dyrevelfærd og kvalitet.

De penge, der af det offentlige kan stilles til rådighed for landbruget i en nødsituation, må gå til de direkte skadelidte, til de landmænd, der blev direkte ramt af den ulykke, at hele deres besætning måtte slås ned. Disse landmænd er blevet holdt skadesløse af staten. Men det offentlige – den danske stat – skal ikke betale penge ud i al almindelighed til produktionstab, heller ikke til store produktionstab. Hverken til det ene eller til det andet erhverv.

De penge det offentlige kan afse – udover hjælpen til de direkte ramte – skal gå til langsigtede foranstaltninger. Som jeg antydede før, så tror jeg ikke, at BSE-krisen vil blive enestående. Det vil ikke undre mig, hvis vi kommer til at se flere lignende. Det er det, vi i fællesskab – landbruget, fødevarerindustrien, handelen, forbrugerne og fødevarerministeriet – skal hjælpe hinanden med at finde ud af, hvordan skal takles.

Landbruget har ganske indlysende ret i, at produktionen må indrettes på en måde, som landmændene kan leve af. Fødevarerhandelen har muligvis ret i, at forbrugerne løber som hovedløse høns i samlet flok efter det billigste tilbud, uanset af hvor ringe kvaliteten det så end er. Forbrugerne æder bjerge af helt overflødig dyrisk fedtstof, som enhver, der tænker sig om, ved er skadeligt. Det skal bare være farvet og fyldt af konserveringsmiddel og først og fremmest billigt.

Den situation er ikke enestående for Danmark. Også i andre lande presser konkurrencen supermarkedskæderne på prisen, og supermarkedskæderne sender presset videre til fødevarerindustrien, der igen presser

primærproducenterne, der igen presser dyrene, planterne og miljøet. Det er dette pres nedad, hele tiden nedad, der har nået og vel også overskredet grænsen for det forsvarlige.

Der er i andre europæiske lande gjort forsøg – så vidt jeg ved, desværre ikke vellykkede forsøg – på at bryde denne meget uheldige sparken nedad. Problemet er naturligvis, hvordan det kan lade sig gøre at regulere fødevarermarkedet uden at forøge det i forvejen tunge byråkrati, der allerede plager fødevarersektoren.

Jeg tror, at opgaven på en eller anden måde må kunne håndteres. Det er jo ikke sådan, at det er de frie markeds kræfter, der har ført os ud i den situation, som vi er havnet i. Tværtimod. De reguleringer, der er etableret, er vidtløftige, uigennemskuelige og vanvittigt kostbare. Det er absurd, at halvdelen af EUs budget går til landbruget – et landbrug, som har fået lov til at udvikle disse bizarre tiltag, som vi oplever nu, og som må forekomme uhildede iagttagere meningsløse, ja forargelige.

Jeg opfatter ikke mig selv som romantiker, og jeg mener slet ikke, det er meningen, at landbruget skal tilbage til Jens Hansens bondegård. Det moderne effektive industrialiserede landbrug har massevis af kvaliteter for producenter, fødevarerindustri og forbrugere. Disse kvaliteter skal selvfølgelig fastholdes og udbygges.

Men.

Jeg kan godt forstå at landbruget føler sig skidt behandlet, for erhvervet kan med rette henvise til, at alle disse fejl og svipsere hver eneste gang er blevet taget op og rettet.

Det er da godt! Hvorfor er det så ikke godt nok? Hvorfor kan den energi og dygtighed, hvormed landbruget har håndteret skavankerne, efterhånden som de er dukket op, så alligevel ikke genoprette tilliden?

Forklaringen er – tror jeg – at det bliver opfattet som symptombehandling. Udenforstående ser fx BSE som endnu et tegn på, hvor galt det er fat i landbruget. Svineproducenterne, planteproducenterne, fjerkræavlerne og alle de andre dygtige specialister ser, at kvægavlerne nu er blevet ramt, men mener ikke, at det er noget, som kan anfægte tilliden til den måde, de selv producerer på.

Planteavlerne f.eks. ser ikke nogen sammenhæng mellem BSE-sagen og deres interesse i at dyrke genmanipulerede afgrøder. Forbrugerne derimod føler sig som ofre for endnu et kynisk eksperiment, hvor landbruget, for at høste en kortsynet fortjeneste på nogle ganske få procenter, giver sig til at presse en afgrøde ind på markedet, hvis eneste kvalitet er, at den kan dyrkes med anvendelse af en bestemt plantegift. Det er ikke en afgrøde, der har nogen højere næringsværdi end den konventionelle, den er ikke på nogen måde bedre – og der er ingen – INGEN – der kender konsekvenserne på langt sigt for de mennesker eller dyr, der spiser afgrøder eller får de produkter f.eks. mælk, der kommer ud af det.

Nogle af de midler, desperate kvægavlere foreslår til at imødegå BSE-krisen på, kan ikke undgå at forøge befolkningens mistro og lede ved landbruget. Det virker forargeligt – også på mig – at foreslå at sunde dyr skal slagtes for at blive brændt ene og alene for at holde prisen oppe på oksekødet. Når den slags forslag bliver støttet af nogle i landbruget, kan det kun være, fordi erhvervet totalt har mistet forbindelsen til medborgerne udenfor erhvervet. Det siger sig selv, at den slags forslag – udover desperation og fortvivlelse – demonstrerer en foragt for liv, der virker skræmmende og forargelig. Jeg vil gøre, hvad jeg kan, for at vi i Danmark ikke havner i den situation, at vi skal destruere sunde dyr for at opretholde et gennemburokratiseret marked, og jeg håber, jeg kan regne med Dansk Familiebrugs støtte til den holdning.

Jeg tror ikke, det bliver let at finde på en anden måde at tilrettelægge vejen fra jord til bord på end den, der er endt i BSE-krise, antibiotikaforurenede fødevarer, genmanipulerede planter og dyr, forurening med stank og gødning, sprøjtemidler og alle de andre sager, der tilsammen undergraver tilliden til fødevarerhvervene.

Selvom jeg er glad for økologien, og de nye muligheder den repræsenterer, så giver jeg ikke meget for brede og runde talemåder, om at vi alle sammen må til at tænke på en anden måde, eller på at hele fødevarersektoren i eet hug skal omlægges til økologi og helsekostforretninger.

Det hjælper ikke med flere tilskud og kompensationer. Der skal ikke uddeles ekstraprofitter til cementindustrien og elværkerne, der forsøger at presse penge ud af den ulykkelige situation. Skatteydernes penge skal bruges til at

tilvejebringe langsigtede løsninger på noget, der er ved at udvikle sig til et samfundsproblem, sådan som statsministeren påpegede det i sin nytårstale.

Det, der skal til er, at landbruget sammen med fødevarerindustrien, de primære fødevarerproducenter, handelen og de offentlige myndigheder finder ud af hvilke forandringer i fødevarerhåndteringen, der skal til, for at forbrugerne igen kan få tillid til den mad, de spiser. Det kommer desværre til at ske på et tidspunkt, hvor det allerede er ved at være for sent. Det vil sige på et tidspunkt, hvor flere og flere borgere kræver handling af deres politiske repræsentanter og spørger, hvor længe endnu staten vil tillade fødevarersektoren at misbruge deres tålmodighed.

Den opgave, der skal løses, er at genopbygge forbrugernes tillid til fødevarerne. Det kan ikke gøres med snak alene. Der skal reelle forandringer til. Det bliver en meget stor opgave, og jeg er indstillet på at gøre, hvad jeg kan for at overbevise regeringen om, at der skal nogle penge til at udarbejde en realistisk plan for, hvilke forandringer der skal gennemføres.

Jeg håber, at Familiebruget og landbrugets øvrige organisationer vil deltage aktivt og konstruktivt i den opgave, vi står overfor.

”Hvor skal vi hen med dansk landbrug?” spurgte formanden (for det, der dengang hed Danske Husmandsforeninger) for 25 år siden statsministeren. Den gang var der frygt for, om den animalske produktion kunne opretholdes. Spørgsmålet er lige så aktuelt i dag, men svaret og dermed løsningerne må blive helt anderledes.

Vi må se på de internationale rammer for de danske fødevarer, der ikke længere kun produceres i et nationalt regi. Vi må se på EU's fødevarerpolitik, og hvilke ændringer vi skal forsøge at få gennemført heri. Vi må have klarlagt tendenserne i de toneangivende lande, og vi må overveje, hvilke konsekvenser EU's udvidelse mod øst får for fødevarersektoren.

Indenfor den nationale ramme må vi have rede på fødevarersektorens indtjenings- og produktionsforhold og fremlægge helhedsorienterede prioriteringer for fødevarerpolitikken. Vi må finde ud af, hvilke krav vi skal stille til forsknings- og innovationspolitikker og klarlægge, hvordan vi kan udvikle en finansierings- og incitamentsstruktur, begrænse byrokratiet og rette op i

tilskudstækningen og fremme fornyelse og helhedsorienteret dansk fødevarepolitik.

Kun hvis vi i fællesskab kan løfte denne opgave, kan vi komme ud af den negative og nedadgående spiral og genrejse forbrugernes tillid og skabe fornyet stolthed og optimisme i det danske landbrug.

Kilde

Manuskript tilsendt fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

EU, Politisk tale, Socialdemokratiet

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/ritt-bjerregaards-tale-ved-dansk-familielandbrugs-landsmoede-2001>